

„Legitimatio ad causam“ pa „legitimatio ad processum.“

(Konec.)

Pretresajmo sedaj vprašanje, kaj po pravu izhaja od tod, če manka legitimacije „*ad causam*“. Odgovoriti na to ni težko. Povedali smo uže, da je *legitimatio ad causam* vprašanje materialnega prava, da je zvezana s stvarjó, in da se odločuje stvar sama, kadar se ta legitimacija odločuje. Kadar sodnik odločuje praven slučaj, vpraša se najprvo, ni li pomišljati se *in formali*, in če tu ni bilo pregreška proti nikakemu zakonskemu določilu, premišljati začne potem *meritum* pravde. A le-tu se najprvo ozira po legitimaciji *ad causam*. Ako namreč ni tožiteljeve legitimacije *ad causam* (ob jednom niti pasivne toženčeve), — ako ni vidno, da tožitelju pravica, ki jo zahteva, pristoji uprav zoper toženca, — onda ni treba, da bi sodnik začel pretresati in odločevati nadaljnja vprašanja, za katera se morda stranki prepirata, nego takoj bode storil razsodbo in tožbeno zahtevo odbil kot neutemeljeno. N. pr. *A* zahteva: *B* je dolžan pripoznati, da je *A* lastnik njive „za gradom“, in dolžan odstopiti mu posest te njive. *B* oporeka vsako okolnost, ki jo je tožitelj navel, da bi utemeljil svojo lastninsko pravico, a tudi oporeka, da on poseduje njivo. Sodnik bode se najprvo vprašal, poseduje li toženec njivo, ker le tedaj, ako jo poseduje, utemeljena je v tem konkretnem slučaju tožbena zahteva *in abstracto*, — ker le tedaj je dana med prepirnima strankama *legitimatio ad causam*. Če torej tožitelj ne more izkazati posesti toženčeve, odbil bode sodnik brez ovinkov tožbeno zahtevo pa niti začel ne bo pretresati in odločevati vprašanja, je li tožitelj v istini lastnik.

Če torej manka aktivne legitimacije *ad causam* tožiteljeve (ob enem pasivne toženčeve), posledica je tega po pravu to, da tožitelj izgubi pravdo, posledica je odbitje tožitelja, — in če manka aktivne legitimacije *ad causam* toženčeve (ob enem pasivne tožiteljeve), pri ugovorni pravici, posledica je pravna ta, da ni ozirati se na dotični ugovor, a da je ugoditi tožbeni zahtevi, ako sicer proti njej ni bilo nikakega ugovora. Na pr. *B.* pobija *rei vindicatio A*-ovo samo z *exceptio rei venditae et traditae*, toda ne more dokazati, da je njemu uprav tožitelj reč prodal in izročil, — in odtod izhaja, da se tožbi takoj ugodí, zato ker toženec ni dokazal legitimacije *ad causam*, rekše, ker ni dokazal, da z *exceptio rei venditae et traditae* združeni pravni zahtevki njemu pristoji uprav proti tožitelju, — in ker drugih ugovorov ni navedel proti tožbeni zahtevi.

Tako smo pokazali, da se legitimacija *ad causam* in legitimacija *ad processum* bistveno razlikujeta, in da ju je natančno razločevati, ako hočemo izvajati prave sklepe.

Dovoljujemo si še priobčiti naslednji slučaj, v katerem odločuje uprav *legitimatío ad processum*; iz njega lahko vidimo, kako praksa sodi pretresano vprašanje. Slučaj je ta-le: *A. Š.* vloži pri c. kr. okrajnem sodišči v *L.* tožbo zoper sosesčino *Z.* v roke občinskega predstojnika *A. F-a*, naj se mu pripozna lastnina vsled priposestovanja s prip. Tožba se vroči občinskemu predstojniku *A. F-u*, kakor je bilo v njej zaproseno, in občinski predstojnik se poloti pravde, odgovori na tožbo *in merito*, toda uže s kraja oporeka, da bi bil on upravičen za zastopanje sosesčine *Z.* — Po dovršeni razpravi se je uradoma pozvedelo in dognalo, da *A. F.* kot občinski predstojnik ni upravičen za zastopanje sosesčine *Z.* Zategadelj in pa ker tožitelj tudi sicer nikakor ni dokazal, da je *A. F.* upravičen govoriti in odgovarjati za toženo sosesčino, — ker se je torej pokazalo, da *A. F-u* manka pravice zastopati sosesčino *Z.*, da mu manka legitimacije *ad processum*, odpravilo in oziroma ustavilo je postopanje c. kr. okr. sodišče v *L.* z odlokom z dne 29. marcija 1886. l. št. 884 po analog. dvor. dekr. z dne 4. junija 1789, št. 1015 zb. pr. zak. lit. f., ukrenilo tudi vrnitev tožbe tožitelju v ta namen, da imenuje upravičenega zastopnika sosesčine *Z.*, in ob enem tožitelju naložilo, da mora *A. F-u* plačati stroške. — Vsled rekurza tožiteljevega je c. kr.

višje deželno sodišče z naredbo z dné 28. julija 1886. l. št. 6942 odlok prvega sodnika uničilo in c. kr. okrajnemu sodišču zaukazalo, da mora stvar odločiti z razsodbo, to pa zategadelj, ker je *A. F.*, ki mu je bil vročen za toženo sosesčino, oziroma občino namenjeni istopis tožbe, ugovarjal, da mu manka pasivne legitimacije za tožbo, ta ugovor pa je moči uvaževati samo pri meritorni razsoji prepirne reči, kajti tožbeni zahtevi bi tedaj ne bilo ugoditi, ako se toženec ne pokaže upravičenim tožbeno zahtevo pravnoizdatno pripoznati ali pobijati, — in zategadelj, ker to, da manka pasivne tožne legitimacije, ne ustanavlja ničnosti, opravičujoče odpravitev postopanja, kajti ničnost nastopa samo tedaj, kadar se je grešilo zoper bistvene, postopanje uravnavajoče propise sodnega reda. — C. kr. najvišje sodišče je revizijski rekurz *A. F-a* z naredbo z dné 3. novembra 1886. l. št. 12317 zavrnilo pa potrdilo odločbo druge inštanice, opozarjajoč na njene stvarne razloge, potem pa tudi zategadelj, ker je določbo dvornega dekreta z dné 4. junija 1789, št. 1015 lit. f. zb. prav. zak. uporabljati le na slučaj, če pride sodniku v roke spis od stranke ali zoper stranko, katera nima pravice, da bi sama sebe branila, — takšnega slučaja pa tukaj ni.

C. kr. okrajno sodišče v L. je na to odločilo z razsodbo z dné 7. decembra 1886. l. št. 5688 ter spoznalo: „Ugovor, ki ga je *A. F.* izrekel zoper tožbo in njeno konečno prošnjo: . . . , da namreč manka legitimacije za pravdo, je utemeljen, in tožitelj mora *A. F-u* povrniti stroške.“ Med razlogi sodbe pravi, da, predno je moči preudarjati meritorno stran pravde, treba je razmisliti in odločiti, koliko je upravičen formalno-pravni ugovor *A. F-a*, da mu manka legitimacije za pravdo, da on nima pravice govoriti in odgovarjati za toženo občestvo; ako je pripoznati, da je utemeljen ta ugovor, katerega je dobro ločiti od meritornega ugovora zoper mankajočo legitimacijo za stvar, onda nikakor ni moči začeti preudarjati meritornega, ker tu je jasno, da *A. F.* ni bil upravičen govoriti in odgovarjati za toženko, in je zatorej samo po sebi umevno, da se ni ozirati na takšen govor in odgovor; ker torej res manka pasivne pravne legitimacije, onda je zadostiti dotičnemu ugovoru.

Vsled apelacije tožiteljeve je c. kr. višje deželno sodišče z naredbo z dne 23. marcija 1887. l. št. 2254 nižjo raz-

sodbo odpravilo in c. kr. okrajnemu sodišču zaukazalo, da odloči, kadar naredba stopi v pravno moč, po redu glavno stvar sámo in tako tudi gledé apelacijskih stroškov, ki sta jih zabeležili obe stranki, vse to pa zategadelj, ker po § 248. obč. sod. r. mora sodbeni izrek biti prirejen po zahtevi stranke; ker je nadalje na podlogi završene razprave odločiti o ugovorih toženčevih posebe in ne da bi se odločba dotikala glavne stvari, samo tedaj, kadar to zakon izrecno naprej ustanavlja; ker pa tacega položaja le-tu ni in je torej v razsodbi spoznati o tožiteljevi tožbeni zahtevi, ni pa mogel zgol toženčev ugovor, da manka pasivne legitimacije, predmet biti izreku, kakor je to izrečeno uže v pravomočni višjesodni odločbi rekurza z dné 28. julija 1886. l. št. 6942; in naposled, ker se po vsem tem prvosodna razsodba z dné 7. decembra 1886. l. št. 5688 kaže kot nična.

Ko je stopila ta naredba v pravno moč, ne da bi bil zoper njo porabljen nadaljnji pravni pripomoček, razsodilo je c. kr. okrajno sodišče z razsodbo z dné 6. maja 1889. l. št. 1655, da odbija tožiteljevo tožbeno zahtevo, pa da mora tožitelj *A. F.*-u povrniti stroške, — obrazložilo je pa to svojo razsodbo samo tako, da *A. F.* nima pasivne pravdne legitimacije, da nima oblasti govoriti in odgovarjati za toženo sosesčino *Z.* — Na apelacijo tožiteljevo potrdilo je c. kr. višje deželno sodišče z razsodbo z dné 28. septembra 1887. l. št. 8968 prvosodni izrek, odobrujoč le-tega pravnemu in stvarnemu položaju primerne razloge ter le nekoliko pripomenjuoč k razkladanju apelacijske pritožbe.

E.

Nekoliko o kazni, nje pravni podlogi, namenu in zgodovini.

Narava je človeku podelila prosto voljo, s katero se mu je moči v svojem ravnanji prosto odločevati za ta ali on čin, za dobro ali slabo.

Da si pa človek v svojem ravnanji izbere pravo pot, da se odloči za dobro, a ne za slabo, za pravico, a ne za krivico, vsa-

dila mu je narava v srce tudi izpoznanje, to je umstveni čut, ki mu daje razločevati med dobrimi in pravičnimi in med nevrednimi, nenravnimi dejanji.

To izpoznanje in pa prosta volja, ki mu je zagotovljena, delata človeka odgovornega za svoja dejanja. Dolžnost je vsakemu, da dejanja svoja tako uravnava, da dela le to, kar je pravo, kar ne žali tujih pravic, in da opušča vse, kar je nepravo in kar bi utegnilo motiti pravni red bližnjega.

To je glavno načelo pravnega reda, in to načelo izražali so stari Rimljani v svojih zakonih s kratkim in lapidarnim stavkom: „*neminem laede, suum cuique tribue*“. In fundamentalne te besede, ki tako krepko izrekajo vesoljnemu človeštvu prirojeni pravičnostni čut, prešle so iz rimskega prava v zakone vseh narodov. Torej ne žaliti bližnjega v njegovih pravicah, in pustiti vsakemu svoje, to je sleharnemu dolžnost. Vsako dolžnost pa je treba zvrševati. Kdor se torej zoper to dolžnost svojo pregreši, prestopi uže po naravi ukazane mu propise, in vreden je kazni, namreč da ga zadene kaka neprijetnost, ki preti vsakemu, kdor prelomi znane mu dolžnosti zoper pravni red bližnjega. In to je pravna podloga kazni.

V prvotnih časih, ko so narodi bili še malo omikani, ko niso še bili združeni v države, ali pa ko državna moč ni še bila utrjena, tedaj je kaznovanje bilo prepuščeno posamezniku, ki je odločeval, kakova in kolika bodi kazen. Takrat pripisoval si je vsak, ki ga je kdo drug žalil v njegovem pravu, pravico, da si sme zadostila iskati zoper krivičnika, in to po vsej pravici, saj mu je bila naravnost sveta dolžnost njegova preganjati zlodejca ter nakloniti mu primerno kazen, kajti poškodovanec je trpel krivico, katera je njemu ali njegovi družini pretila tudi v prihodnje, če se jej sedaj ne postavi v bran. In če je bil posameznik preslab ali nezmožen, da zasleduje hudodelnika, prevzela je to delo rodbina na se. To je bila doba krvne osvete! — Takrat pač nobeden ni premišljeval, kaj da je svrha in namen kazni, in kaka bodi kazen, — ampak zadostovalo je, da je vsak v sebi imel toliko pravočutja, da je izpoznal storjeno krivico in da se jej treba protiviti, in to je zvrševal seveda po svoje. Da v tej dobi kazen večkrat ni bila v pravem razmerji s krivdo, da se je vsled razdraženosti poškodovančeve z zasledovanjem večkrat

pravica še bolj žalila, nego jo je bil žalil tisti, zaradi katerega se je preganjanje pričelo, torej da je bila kazen mnogokrat nepravilna (*summum jus summa injuria*), jasno bode sleharnemu, če pomisli, da je v tej dobi sodilo srce, a ne pamet in razum, da je poškodovanec kazen meril le po razdraženi svoji krvi in da je brez daljnega pomisleka zlo vračal z zlim ali še celo z zlejšim.

Kadar so torej nastale države, oziroma državne oblasti se utrdile, omejilo se je kmalu samovlastno postopanje žaljenega posameznika. Država kot skupina posameznikov prevzela je progon zlodejcev, in bila je vseskozi upravičena v to tem bolj, ker krivičnik s svojim činom ne žali samo pravice posameznega državljana, ampak kolikor toliko tudi notranji mir in razvitek državnega življenja. Država je torej prevzela pravico in tudi dolžnost kazni odmerjati in izvrševati. Pričelo se je zapisovanje zakonov. Kaznovanje je postalo javna reč in oddalo se je nepristranskemu, od države izvoljenemu, o njenih zakonih dobro poučenemu sodniku, čigar izrek je država z močno svojo roko izvrševala. Začetkoma bile so povsod in tudi pri nas te državne kazni grozovite in nečloveške: las za las, zob za zob, roka za roko, glava za glavo; — zločince so utapljali, sežigali, na kolce nasajali, žive pokopavali, na kolo opletali, četvrtili, slepili i. t. d. V novejšem času pa so izprevideli, da namen kazni tako groznih sredstev ne zahteva. Milejše solnce je začelo sijati tudi hudodelnikom. Odpravila se je grozna tortura in celo smrtna kazen kot redna kazen (za cesarja Josipa II.), četudi le-ta samo za kratek čas. Človečnost odprla si je pot tudi v kazenske zakone in izpodrinila srednjeveško ortodoksno barbarstvo.

Sedaj so pričeli preudarjati temeljna vprašanja kazenskega prava ter tudi preiskavati, kaj da je svrha, kaj da je namen kazni. Za pravico navdušeni možje, izborni pravniki in filozofi razsnavali in dokazovali so svoja mnenja o namenu kazni ter z uma svetlim mečem borili se za svoje prepričanje. Vsak se je postavil na svoje stališče in od tod izvajal z logično ostrostjo svojo misel dalje ter napravil si svojo teorijo. In nastale so tako zvane „kazensko-pravne teorije“, katere so neizmerno pospešile temeljit pretres glavnih kazenskih načel, vendar pa ima vsaka teorija to napako, da človek, če jo dosledno izvaja, zaide v nepraktičen zaključek.

Ena skupina teh teorij so tako zване samonasebne (absolutne) teorije, ki trdijo, da ima kazen sama v sebi svoj namen brez ozira na javno korist. Semkaj spada nemškega filozofa Kant-a imenitna teorija o pravičnosti ali o povračilu: Kazen je potrebna, ker jo absolutno zahteva pravičnost, kazen je kategoričen imperativ praktičnega razuma, in neizogibno izhaja iz žaljenja pravice. Pravica je oskrunjena z zločinom, in očistiti jo je s tem, da se krivica povrne krivičniku z enakim činom, ki bodi za kazen (tale-talion). — Ta teorija sega predaleč, kajti po njej bi bilo kaznovati vsako najmanjšo nemoralnost, in vrhu tega še z enakim činom, kar bi se premnogokrat dejanski ne dalo izvesti, ker bi se tam, kjer ni poškodovane osebe, niti določiti ne dalo, kakova bodi kazen.

Druga skupina pa so ozirne (relativne) teorije, ker ne zahtevajo kazni le v zadostitev pravici, ampak tudi zaradi javnih koristi, ker je kazen državnim namenom potrebna. Taka je Gmelin-ova teorija o strahovanju. Kazni je namen, ne le da zločinca od zopetnega, ampak da tudi druge straši od krivičnega ravnanja. Zaradi tega so kazni pretresljive in vrše naj se javno, kazen pa bodi toliko večja, kolikor bolj so drugi nagneni k zločinom. Če bi po tej teoriji kazen ne strahovala drugih toliko, da bi se vzdrževali zločinov, morala bi postajati zmerom ostrejša, in zločinec bi moral trpeti grozne kazni, neprimerne svoji krivdi, trpeti le zaradi slabega nagnenja drugih, ki so nekateri tudi taki trdovratneži, da se ne dajo strahovati niti z najbolj drakonskimi kaznimi. To bi ne bilo človeško.

Tudi Feuerbach-ova teorija o groženji ali žuganji se ne strinja s prakso. On hoče na človeka vplivati z groženjem. Kazen, ki je krivičniku zagrožena, pritiska naj na dušo tistega, katerega izkušnjava zapeljuje v zločin, in zagrožena kazen (ne izvršena, kakor pri Gmelinu) mora biti tem večja, čim večji je dobiček, ki ga zločinec pričakuje od zakonu protivnega svojega čina. Zagrožena kazen bodi nepremagljiva psihološka sila zoper slabo nagnenje človeško. — Toda večina ljudstva ne pozna zagrožene kazni, in zatorej taka kazen ne more imeti zaželenega vpliva; nekateri pa se, če tudi pozna zagroženo kazen, zanaša na svojo dobro srečo, da ga namreč sodnik ne bo zasačil. Feuerbachova psihološka sila se v takih slučajih ne more posebno razodevati,

isto tako ne ob dušnih pretresih (afektih), ko v človeku kri zavre ter ga nagloma zapelje v zločin, ne da bi poprej še utegnil mirno preudariti.

K ozirnim (relativnim) teorijam spada še nadalje Grolmann-ova teorija o preodvrnitvi. Kazni je namen druge zavarovati od hudobneža, ki se je zakrivil, da v novič ne vzkali pravnega miru, — treba ga je torej usmrtiti ali zapreti, „*ne peccetur*“. — Vender se pa pri premnogih krivičnikih ni prav nič bati, da bi zločin ponovili, le-ti bi se torej ne smeli kaznovati.

Lepa je teorija o poboljšavanji (Abicht, Röder, Spangenberg): Kazni je namen zločinca tako poboljšati, da se v prihodnje ne zagreši več zoper zakon iz prepričanja, da je zločin krivica. — Ker ta teorija zahteva, da se mora vsak zločinec poboljšati, pač ni izvedna, kajti večkrat ni moči na pravo navesti človeka, kateremu je slaba odgoja storila, da je neobčutljiv za pravo in lepo, čigar npravstvenost in pravočutje je vse piškavo. Dosledno bi se tak nepoboljšljivec ali ne smel kaznovati prav nič, n. pr. tat iz navade, ali pa neprimerno ostro (zapor do smrti).

Premnogo je še drugih teorij, ki imajo v sebi veliko dobrih idej, toda nobena ni taka, da bi jej mogli povsem pritrditi.

Novejši učenjaki imajo v čislih o teh teorijah izražene namene kazni (povračanje, strahovanje, groženje, poboljšavanje itd.) le kot posredovalna sredstva v dosego glavnega namena kazni, ki je zagotovitev pravnega miru v državi, to je takega položaja, v katerem vsak človek spoštuje tuje pravice ali z izpoznanjem svojih dolžnosti ali pa z ozirom na državno silo. To dosega država s kaznijo, ki jo nemirnežu zagrozi in nad njim primerno tudi zvrši. Ta grožnja in nje zvršitev uže zadostujeta pravičnosti ter uže obsegata strahovanje, groženje, prehitenje. Vrhu tega pa treba, da država tudi poboljšljivo postopa, da namreč zločinca moralno zopet povzdigne ter mu oslABLJENO voljo zopet utrdi, da se more v prihodnje uspešno protiviti hudim izkušnjam.

Iz sodno-zdravniške prakse.

Piše med. dr. Fran Zupanc.

(Dalje.).

Razen projektila naletimo v prestrelini večkrat tudi na druge reči, tako n. pr. na cape od obleke, zavlečene od krogle, dalje na vtrošena zrnca smodnika in na nabitek ali vsaj na njegove dele. Zadnji izvid je pomenljiv posebno zaradi tega, ker znači, da je prišel strel iz najskrajnejše bližine; tudi gradivo¹⁾ nabitka ali njegova posebna znamenja napeljejo včasih na sled zločincu.

Ako je projektil prestrelil kak del trupla, nastane vprašanje, katera obeh odprtin, spojenih po prestrelini, je vstrelina in katera je izstrelina.

Pri strelih iz bližine znači se, kakor uže gori omenjeno, vstrelina s tem, da je le-tá navadno večja od izstreline, da je njeno obližje posmojeno, opaljeno in okajeno, celó da je najti tudi večkrat vtrošena zrnca smodnika. To pa velja samo splošno; pri strelih iz neposredne bližine, kateri odtrgajo cele dele telesa, najti je težko, celo nemogoče vstrelino.

Nasprotno je pri strelih iz daljave izstrelina navadno večja od vstreline, in to osobito takrat, kadar so bile zadete kosti; tedaj je učinek sestavljen od silovito vdrtih kostnih drobirjev in od bolj ali manj sploščene krogle. Zelo velike izstreline provzročujejo streli iz pušk, katere imajo izredno prodirajočo moč, n. pr. vojaške m. m. repetirke. Vstrelina razširja se tukaj od mesta, na katero je krogla priletela — torej od zadete kosti —, jednako kakor stožec²⁾, kateri je izstrelina osnovna ploskev.

Če je pa zadela krogla samo mečje, navadno je izstrelina isto tako velika kakor vstrelina, včasih še manjša od nje. Pripeti se tudi, da so robovi vstreline podvihani, a robovi izstreline privihani; iz tega izvida samega se pa pač ne sme nikdar sklepati na mer strela, ker nasprotno uprav pri strelih iz bližine, če je bila tudi kost zadeta, vidimo dostikrat robove vstreline privihane; razpokajoči plini, razprostirajoč se med kožo in koščeno

¹⁾ Material. ²⁾ Kegel.

podlogo, privzdignejo namreč in nategnejo kožo tako, da dostikrat razpoči. V takih slučajih našli bomo torej robove vstreline privihane, a ne, kakor prej omenjeno, podvihane.

Vse do sedaj za kroglostrele (oblostrele) navedeno velja bolj ali manj tudi za strele s sekanci ali s svinčenimi zrnji. V bližini izstreljeni sekanci razdenejo prizadeto mesto še bolj, nego navadni kroglostreli. Pri strelah iz daljave vidimo na površji prizadetega mesta več ali manj vstrelin, ki se v dotične prestreline podaljšujejo. Ker se razprši naboj s sekanci, potem ko je priletel puški iz cevi, kakor podolgasti stožec na vse strani, razvidno je, da bode tem manj zrnec truplo zadelo, da bodo vstreline tem bolj narazen, čim večja je bila daljava, katero so uže projektili preleteli.

Konečno še nekaj o odbojnih strelah¹⁾ in o obstrelih²⁾. Odbojni strel nastanejo takrat, kadar topokotno priletijo uže bolj ali manj oslabei (ugnani) projektili. Težke poškodbe pripetijo se ob taki priložnosti le redkokedaj, izimši slučaje, v katerih veliko oblo, n. pr. toporsko, tako nesrečno odbije. Male, tako odbite krogle oderejo k večjemu kožo. Obstreli ogulijo samo kožo ali pa tudi provzročijo žlebaste prestreline, ki bi se lahko tam pa tam zamenjale z ureznino.

Poslednjič je še omeniti, da more jedna sama krogla provzročiti več nego dve odprtini na površji trupla. Zgodi se to takrat, kadar projektil kak del trupla prebije in se potem zopet drugod zarije, ali pa tudi takrat, če se razcepi krogla, priletevša na oster rob kosti.

Oglejmo si nekoliko kemične tvarine, iz katerih sestoji kost, in nadalje nje sestavo samo, rekše nje zlog³⁾.

Položimo kost v solno kislino. Zaradi tega se vnanjost kosti ni nikakor spremenila; poprej krhko in neznatno šibko kost pa sedaj lahko upogneš in zviješ, kolikor te je volja; solna kislina raztopila je vse anorganske tvarine, osobito apnene soli, ki so delale kost tršo in krhkejšo. Tako omehčano kost, ki sestoji sedaj samo iz kostotvornega hrustanca, raztopiš lahko v vreli vodi v klej.⁴⁾ Nasprotno razbelimo kost v ognji. Tudi v tem slučaju ohrani kost svojo prvotno obliko, a ona je postala povse prhka, takšna, da se takoj razdrobi, ako se je

¹⁾ *Prellschuss.* ²⁾ *Streifschuss.* ³⁾ *Structur.* ⁴⁾ *Leim, Knochenleim.*

le dotakneš; kostotvorni hrustanec pogorel je celó v ognji in preostali so zgol anorganski deli, osobito apnene soli, — kost je kalcinovana. Kost sestoji torej iz organskih tvarin — iz kostotvornega hrustanca in iz neorganskih tvarin, osobito iz apnenih solij.

Razmerje, v katerem se te dve tvarini v kosteh nahajata, premenjava se istotako po raznih kosteh jedne in iste osebe, kakor tudi po dobah človeških. Za mladosti nahaja se v kosteh več kostotvornega hrustanca nego anorganskih delov, pri doraslih je to razmerje nasprotno; pri starih nadvladujejo anorganski deli tako zelo hrustančevino, da so njih kosti, izgubivše prejšnjo uže itak neznatno prožnost in šibkost, povse prhke in lomljive. Pri nekaterih boleznih je gori omenjeno razmerje tako spremenjeno, da postanejo kosti izvenredno šibke, upogljive pri angleški bolezni ali krivici¹⁾ — ali pa nasprotno tudi izredno prhke — pri prhkoti kosti.²⁾

O podrobnejši sestavi ali zlogu kosti opomniti je naslednje.

Jedrna koščevina, ki sestoji, kakor uže omenjeno, iz kostotvornega, prožnega in šibkega hrustanca in iz anorganskih tvarin — apnenih solij, — predrta je povse s pretankimi — Haversovimi ali žilnimi — ceviciami, po katerih se razprostirajo žilice pokostne opne. V cevastih kosteh tekó te cevice navadno po dolgem, spajajoč se med seboj s povprečnimi odrastki tako, da je vsa koščevina mrežasto predrta s ceviciami, ki se na vnanjem in notranjem površji kosti v premajhne odprtine vtekajo. V širokih kosteh razprostirajo se te cevice večinoma vzpored s površjem kosti, le tu in tam, tako n. pr. na hrgah čelnic in temenic, je smer teh cevic zvezdasta, taka, kakor da le-te počenši od gotovega mesta žaré na vse strani. Vsaka posamična Haversova cevica obvita je z več plastmi zelo tankih pločic³⁾ sovrstne koščevine, katere spajajo nadalje istim načinom zmiraj več in več cevic s prvotnimi obvitki vred v jedno celoto tako, da tiče konečno vse posamno obvite cevice v največjem obvitku, ki je tolik, kakor obseg kosti. Sestava kosti je torej po največ pločičasta.⁴⁾ V teh posamičnih koščenih pločicah in med njimi razporedane so v kolobarjih okolu Haversovih cevic male lečaste šuplice — kostne šuplice ali kostna telesca.⁵⁾ Le-ta poganjajo na vse strani pretanke otle odrastke, ki se stikajo, prodirajoč kostne pločice, nekoliko z odrastki obližnjih kostnih telesca, nekoliko se odtekaajo v Haversove cevice in v praznine sredice

¹⁾ *Rhachitis*. ²⁾ *Osteopsathyrosis*. ³⁾ *Lamelle*. ⁴⁾ *lamellös*. ⁵⁾ *Knochenkörperchen*.

ali pa tudi kot kostne cevčice prosto končujejo na vnanjem ali notranjem površji kosti. Ker so ta kostna telesca in njih podaljški napolnjeni s krvno sokrvc¹⁾, ki se preceja iz obližnjih, po Haversovih cevicah se razprostirajočih žilic, umevno je, da pri takem zlogu se vsi še tako globoko ležeči deli kostij enakomerno hraniti zamorejo.

Omenjeno je uže bilo, da se razvijajo kosti iz hrustanca in od pokostnice. V osnovino hrustanca, ki ima okosteneti, nabirati se namreč počne na gotovih mestih kostna zemlja v podobi apnenih mrvic²⁾, katere nazivljemo kostne zametke ali kostna jederca³⁾. V takem hrustanci počno namreč okoli kostnih jedrc rasti stanice hrustanca, se deliti, torej pomnoževati. Ker med tem osnovina hrustanca deloma gine, nastajajo v njem povsod cevčice in v teh krvne žilice, ki se spajajo deloma z žilami opne pohrustanice, deloma z žilicami malo poprej okostenelega dela hrustanca. Po teh žilicah dobiva hrustanec hrano ter raste po dolgem v sorazmerji z napredujočim okostenevanjem na ta način, da se osnovina njegova vedno pomnožuje, osobito, da se delijo stanice hrustanca. To traja toliko časa, dokler kost povse ne doraste. Med tem, ko okoščevajoči hrustanec po dolgem raste, izločuje se iz žilic opne, ki hrustanec obviija, torej iz bodoče pokostnice, krvna sokrvc, iz katere se razvijajo stanice hrustanca in njegova osnovina v podobi vlaknastega hrustanca, ki zatem tudi okosteneva; tako raste kost na debelo.

Kakor uže rečeno, raztopi se samo jeden del osnovine hrustanca, v ostali del nabirajo se, počenši od kostnih jedrc, apnene soli, ki pa pozneje polagoma zopet ginejo tako, da vidimo konečno mesto njih po dolgem se razprostirajoče, deloma z odrastki spajajoče se cevi — poznejšnje. Haversove cevce —, v katerih bivajo povse osamljene hrustančne stanice, nazvane mozgovne stanice⁴⁾. Osoda teh je dvojna. Proti sredici bodoče kosti ležeče stanice spremenijo se v pravi mozeg; one, nastanjene proti periferiji (obodu), pa zaodevajo vedno bolj apnene soli, posedajoče se v osnovino. Te stanice poganjajo na to tanke odrastke ter se s temi med seboj spajajo, deloma stekajo v Haversove cevce; nazivljemo jih, kakor uže preje rečeno, kostna telesca.

Jedino plošnate kosti na lobanji se ne razvijajo iz hrustanca. Na zelo mladem zametku vidimo lobanjo v podobi nekoliko hrustan-

¹⁾ Blutplasma. ²⁾ Kalkkrümmel. ³⁾ Ossificationspunkt, Knochenkern.

⁴⁾ Markzellen.

častega, nekoliko kožnatega mehurja. Hrustančni del zavzema podlogo lobanje¹⁾ ter se zove početna lobanja²⁾, hrustanec pa početni hrustanec, ki jednako drugim hrustancem okosteneva; kosti tega dela lobanje nazivljejo se torej početne kosti³⁾. Kosti nastajajoče iz kožnatega dela mehurja lobanjskega niso bile nikdar hrustančaste. Vnanja in notranja opna hrustančastega dela lobanje zaodene polagoma povse tudi kožnati del in iz teh dveh open preceja se krvna sokrvec, iz katere se spojevina tvori. V tej sokrvici nastane namreč polno jedrnih stanic, ki se pozneje v kostna telesca preosnujejo. V spojevini nastanejo tudi tu na gotovih mestih kostna jedrca, od katerih počenši mehurjasti del lobanje okosteneva. Ta jedrca poganjajo namreč na vse strani trake⁴⁾ odrastke, ki se vedno podaljšujejo, stikajo z obližnjimi, ter tako tvorijo koščeno omrežje, ki, prijemajoče neprestano kostno zemljo⁵⁾, končno mehurjasti del povse izpodrine. Te kosti lobanje, katere torej nastanejo iz kožnatega dela prvotnega lobanjskega mehurja, nazivljemo zastorne (zatvorne) kosti⁶⁾.

Po teh splošnih uvodnih opombah o kosteh preidemo na podrobnejši opis okostnice.

Pričnimo pri glavi. Okostnica glave sestoji iz 22 kosti, katere so, izvzemši dolnjo čeljustnico, povse čvrsto in nepremično med seboj spojene in katere spadajoče v vrsto plošnatih kostij, zaokrožujejo šest duplin namreč: jedno lobanjsko, dve očesni in dve nosni duplini.

Uže iz tega sledi naravna razdelitev glave: α) v lobanjo, katera sestoji iz 8 kostij in β) v lice, sestoječe iz 14 kostij.

α) Na lobanji razločujemo svod ali krov in podlogo lobanje; krov in svod sestavljata kakor otle podolžne polutke koščeno hišo možganov.

Lobanjske kosti delimo v štiri sparjene in štiri neparjene kosti. Prve, namreč obe temenici in senci, zaokrožajo lobanjo slično svodu od vzgor z jedne strani na drugo. Kosti neparice, namreč zatilnica, zagozdница, čelnica in sitka⁷⁾ učinijo svod, ki zapira lobanjo od spredaj, zadaj in spodaj. Ker oba ta dva svoda zatvorjata veliko duplino — možgansko duplino — treba, da je vsaka posamezna kost plošната in vzboklo ulekna; vzbokla plat obrnena je ven, ulekna pa noter. Vnanja stran lobanjskih kostij je večinoma gladka, notranja plat pa kaže več

¹⁾ Schädelbasis. ²⁾ Primordialcranium. ³⁾ Primordiale Knochen. ⁴⁾ strahlenförmig. ⁵⁾ Knochenerde. ⁶⁾ Deckknochen. ⁷⁾ Siebbein.

vegastih vzviškov in prstastih utiskov od možganskih zavojev. Dalje vidimo na tej strani žlebe za žile odvodnice in brazde za krvne splave,¹⁾ od katerih prepuščajo semtertja tanke rupice žile privodnice na vnanje površje lobanje. Te rupice nazivljemo Santorini-jeve propuste.²⁾ Skozi lobanjske kosti vodijo rupice za žile in čutnice, izhajajoče iz možganov, oziroma dohajajoče v le-te.

Kakor znano, sestoje lobanjske kosti iz dveh jedrnih plastij, kateri zaoddevata šuplato koščevino — sredico. Vnanja plast ima polno tankih prebojev,³⁾ po katerih dohajajo žilice pokostne opne v Haversove cevice. Na vnanjem površji je pokostnica tanka, pa vender čvrsta spojevinska opna ter je posebno krepko na ševi priraščena. Steklaska plast, ki je večinoma tanša od vnanje, je vedno zelo krhka in drobljiva tako, da se uže troskvi vsled udarca, kateri še ni zamogel vnanje ploskve poškodovati.

Sredica je šuplati del lobanjskih kostij. Na mestih, ki so le malo z mečjem obdani, je sredica znatnejša nego na krajih, ki so z mišicami pokriti n. pr. na sencih ali na zatilji. V njej se nahaja gosto mrežje dovodnih žilic, ki se naposled, spajajoč se v vedno večje in večje žile, vtekajo v vnanje ali notranje dovodnice.

Kost zatilnica. Zatilnica sestoji pri otroku iz četririh s hrustancem v celoto spojenih delov, ki so razvrščeni okolo velike zatilne rupe⁴⁾ tako, da le-to okrožuje osnovni del od spredaj, zatilna luska od zadaj in čvržasta dela pa ob straneh. Osnovni del zatilnice zraščen je z zagozdnico do 16. leta samo s hrustancem. Gornje površje tega dela je gladko, izdobljeno kakor žleb, ki se proti veliki zatilni rupi spušča; imenuje se žleb za podolženi mozeg.⁵⁾ Dolnja plat je pa hrapava in njo deli podolž na dvoje osnovni greben. Zatilna luska je trikotna, spredaj uleknena, zadaj pa vzbokla kost z nazobčanimi robovi. Sprednje ulekmeno površje deli križasti vzvišek⁶⁾ na četrir jamčaste dele in sicer na dva zgornja dela — za zatilčne možgane — in v dva spodnja dela, za male možgane. Vnanje površje luske zatilnice je v zgornji polovici gladko, v spodnji pa hrapavo; obe te polovici meji polukružna proga, ki ima na sredi precej zašiljeno hrgo — vnanjo zatilno hrgo⁷⁾; le-ta podaljša se navzdol v precej oster greben — v vnanji zatilni greben.⁸⁾ Stranska (sklepna) dela spajata osnovni del z

¹⁾ *Sulci venosi.* ²⁾ *Emissaria Santorini.* ³⁾ *Poren.* ⁴⁾ *Foramen occipitale, Hinterhauptslotch.* ⁵⁾ *Medulla oblongata, verlängertes Rückenmark.* ⁶⁾ *Eminentia cruciata.* ⁷⁾ *Tuber occipitale.* ⁸⁾ *Crista occipitalis.*

zatilno lusko. Vsak teh delov ima dve površji — zgornje in spodnje — in dva roba — vnanji in notranji rob. Na spodnji plati teh stranskih podaljškov stojita s hrustancem zastrti žmuli, s katerima se glava gibko sklepa s prvim vratnim vretencem, z atlasom ali nosáčem.

Pred in isto tako za vsakim čvržastim podaljškom nahaja se po jedna rupica (čvržasta rupica),¹⁾ iz katerih vodijo cevi na zgornje površje kosti. Po predni cevi prihaja iz lobanje dvanajsti možganski živec, živec jezičnih mišic.²⁾ Notranji rob našmuljenega dela te kosti je gladek ter zaokrožuje ob straneh veliko zatilno rupo; na vnanjem nazobčanem robu pa vidimo polukrožno izrezo — grlovno izrezo³⁾.

Zatilnica se spaja s šestimi kostmi in sicer s temenicama in s senci, dalje z zagozdnico in s prvim vratnim vretencem.

(Dalje prihodnjič.)

„Opšti imovinski zakonik za knjaževinu Crnu Goru.“

(Iz predavanja na shodu društva „Pravnika“ dne 19. aprila 1889.)

Zakoniku na čelu je ukaz z dne 25. marcija 1888. l., s katerim se zakon razgláša in v moč uvaja. Lepo razklada v njem knez in gospodar Črne gore, kako je nastala ta kodifikacija. Mogoče je bilo vršiti jo, pravi ukaz, samo zato: „što je Prejasna Imperatorska Kruna bracke Nam velike Rusije, u vazdašnjoj blagonaklonosti Svojoj prema Crne Gore, izvolila preuzeti za ovu cijelj nuždne znatne troškove. S druge strane, Nama je za rukom pošlo, te nadjosmo, ovome ogromnu i u mnogome obziru vrlo mučnu poduzeću, čovjeka i umom, i naukom, i energijom, i odanošću potpuno dorasla u osobi redovnog profesora Odeskog Universiteta, pravoga državnog savjetnika g. Dra. V. Bogišića, sina susjedne nam dične dubrovačke oblasti. Njemu je u Bogu počivši Imperator Aleksandar II. premilostivo zapovidio, da ovu radnju lično na se primi, a Njegovo Veličanstvo sada sretno carstvujući Imperator Aleksandar III., da ju nastavi i dovrši. Za ovo uprav carsko dobročinstvo, Mi i sva Crna Gora ostajemo, i Caru Osloboditelju i Caru

¹⁾ *Foramen condylvideum anterius et posterius.* ²⁾ *Nervus hypoglossus, Zungenmuskelnerv.* ³⁾ *Incisura jugularis.*

Zaštitniku Slovenstva i Pravoslavlja, za navijek blagodarni.* Po tem objavlja ukaz v VI člankih uvedne naredbe.

Zakonik sam pa obsega 1031 člankov, in to v naslednjih šestih delih: I. Uvodna pravila i naredjenja. II. O vlaštini i o drugim vrstama prava ukorijenjenih u stvari. III. O kupovini i o drugim glavnijim vrstama ugovora. IV. O ugovorima u opšte, kao o drugim poslovima, djelima, prilikama od kojih dugovi potječu. V. O čovjeku i o drugim imaonicima. VI. Objašnjenja, odredjenja, dopune.

I. del piše najprvo o zakonih (čl. 1.—9.) in njihovi moči. Zakon je ustanovljen po sankciji zakonodavčevi. Da veže, treba mu, da je razglašen po državnih novinah. Zakonik sam je bil razglašen dne 1. junija 1888. l. z uvodnim ukazom, ki je istega dne bil priobčen v državnih novinah „Glas Črnogorca“. Pri vsakem sodišči je moral po jeden izvod zakonika biti izložen cel mesec, da ga je mogel čitati kdor koli. Dne 1. julija potem je stopil v moč. — Kadar zakon ne izreka pravila, velja „dobri običaj“, če pa tudi tu ni pravila, vladati se je po drugih sličnih določbah, ali pa naposled po osnovah „pravde i pravice“ (Recht und Billigkeit). Kadar sodnik sodi po „pravdi i pravici“, treba da pazi, ocenjujoč od vsake strani okolnosti slučaja, osobito na to, kaj da ljudje smatrajo za pravo in kaj se sklada z javnim verovanjem in poštenjem, brez česar obojega ne more biti nikakega občevanja med ljudmi (čl. 782.). — Zakoni črnogorski ne veljajo samo za medsobne odnošaje Črnogorcev, nego tudi za odnošaje med Črnogorci in tujci, ki so v njih državi ali jih je soditi v državi. Več člankov piše o mednarodni reciprociteti in o načelu retorzije. — Vsak človek je imovnik (subjekt), to je, vsak je upravičen, da ima svojo posebno imovino.

Zakoni, ki vladajo imovinske pravice, jednaki so za vse. Prednosti nima niti sam vladar. Razen rojenih ljudi morejo biti imovniki tudi hiša (kuća), občina, cerkev, država in v obče vsaka ustanova, kateri zakon priznava to osobitost (čl. 10.—14.).

Vsak imetek je svet. Kdor ni voljan, ni nikakor dolžan, bilo za katero ceno koli, odstopiti komu kaj imetka svojega, izimši, kadar je javna, narodna potreba. A pravila o „izkupu“ (ekspropriaciji) zaradi javne potrebe bodo postavljena v posebnem zakonu. Zaščite svojemu imetku je iskati pri sodiščih. Sodni red bode izdan v posebnem zakonu (čl. 15.—17.).

Članki 18.—25. govore o sodni pomoči, kadar se moti „držina“ ali posest. Ti propisi so podobni dotičnim našim propisom. Prošnja,

s katero kedo išče „zaščite“ ali „povračaja“ posesti, treba je sodišču izročiti najdalje v 3 mesecih od tedaj, ko je posest bila motena ali odvzeta. Zakonodavec vidi v posesti faktum, ne pa prava v strogem smislu besede.

Drugi del zakonika obsega propise o lastnini in o drugih stvarnih pravicah. Dogovor sam po sebi ne ustanavlja še lastninske pravice do nepremičnine. Pismeni dogovor mora potrditi sodišče, šele potem preide lastnina na pogodnika. Pismu sta propisani vsebina in oblika, tudi se mora položiti v sodno „spisohrano“ jeden izvod matice ali poverjeni prepis. Takega potrdila pa ni treba, ako nepremičnina dojde komu po drugem potu, a ne po dogovoru (čl. 26.—34.).

Članki 35.—46. govorijo, kako se lastnina pridobiva „z zidanjem in sajenjem“, „s prirastjo brez človeškega dela“ in z „održajem“ ali po naše s priposestovanjem, katero se dovrši redno v 10, izvenredno v 30 letih. Okupacije nepremičnin, neimajočih lastnika, zakonik ne pozna, češ, da je vsa zemlja last bratstva, plemena, cerkve i. t. d., če ni last pojedinca človeka ali kuće.

Zakonik je prevzel iz starega običajnega prava „pravo preče kupnje“, katero čl. 873. takole razlaga: „Pravo preče kupnje biva, kad si, na osnovi zakona ili ugovora, vlastan tražiti, da ti vlasnik kakve stvari, koju želi prodati, prije nego je drugome proda, ponudi, nećeš li ju ti za istu cijenu kupiti.“ To pravico imajo pri prodaji nepremičnin tako zvani „bližiki“, to je prodavčevi „bratstveniki“ v prvih šestih kolenih; za temi mejaši ali sosedje; potem seljani ali sovaščani; a najnazadnje ostali plemenici ali sorodniki, kolikor ne spadajo v nobeden izmed navedenih razredov. Tem osebam mora prodavec po redu ponuditi nepremičnino. Ako nihče izmed onih, kateri so prvi na vrsti, neće kupiti, ali ne za ceno in pod uvetom, proti kateremu daljnji kupuje, onda sme lastnik prodati tudi daljnjemu. Bratstveniki hodijo na vrsto po bližini sorodstva s prodavcem. Med sosedi ni nobenega prvenstva, ako ni sosed tudi ob enem prodavčev seljan. Tako tudi ni nikakega prvenstva med seljani samimi niti med plemeniki, kateri so izven prvih šestih razredov. Pravico preče kupnje imajo tudi ženske, n. pr. vdove, katere zastopajo kuće. Tisti od „bližike“, ki se iz svoje postojbine ali domovine v ožjem smislu besede izseli, nima več prava preče kupnje. Tuj seljan ali tuj plemenik, kateri zakonito kupi ali si drugače pridobi celo posestvo, na katerem je odstopitelj živel, postane samo tedaj deležnik pašnje, vode in ostalega, kar je v občni selski ali

plemenski zajednici, ako se njegov prednik izseli, on sam pa na njegovem mestu naseli, ter ako vzame na se vsa javna bremena. Če pa kupi posestvo od človeka, kateri je je ponudil po redu svojim bližikom, pa ga ni hotel kupiti nihče izmed njih niti za cenitveno ceno, onda dobi tuj kupec deležništvo v občni selski ali plemenski zajednici tudi tedaj, ako se ne naseli stalno na mestu svojega prednika; vender pa mora tudi v tem slučaju prevzeti vsa javna bremena, kolikor jih pripada nanj. — Stari osnovni zakon črnogorski, po katerem more lastnik nepremičnin v Črni gori biti jedino le Črnogorec, velja tudi za naprej. Le tist inostranec, kateremu vladar podari kako nepremično reč v Črni gori, more postati lastnik te nepremičnine.

Razdel II. piše, kako se pridobiva lastnina premičnih stvari. To se godi, kakor po našem pravu s predajo reči v posest, s „preokretajem“ (specifikacijo), s „pomesjo“ ali „spojitbo“ reči, s „zauzečjem“ pustih stvari, to je tistih, katere nimajo lastnika (okupacijo), z „najdbo“ blaga, to je „zaklada“ in izgubljenih stvari ter z „održajem“ ali priposestjo, katera se redno dovršuje v petih, izvenredno v petnajstih letih.

Podobno kakor naše pravo ustanavlja tudi razdel III. obseg lastninske pravice in lastninsko tožbo, katera se imenuje „vlasnički preuzam“, in tako se tudi propisi o solastnini v razdelu IV. ne razlikujejo znatno od naših modernih zakonov.

Nekatere zanimivosti nahajamo v razdelu V., VI. in VII., ki se tičejo zemljiških služnostij. Zakonik razločuje pravice, izvirajoče „ipsa lege“ iz sosedstva (pomedjaška ugodba, čl. 110.—143.), služnosti sosedovske *p o g o j e n e* (pomedjaško poslužje čl. 144.—155.) in uživanje („usus fructus“ ter „usus“ čl. 156.—171.). Pomedjaška ugodba je to, kar značijo nam „servitutes legales“ ali pravo sosedovsko (Nachbarrecht). Pravice so to, s katerimi je po zakonu samem prikrajšana cela zemljiška lastnina, da za neke prilike sosed zaradi sosedu nekaj potrpi, v nečem se utesni, nekaj od celote svojega prava odstopi, česar bi sicer ne bilo treba brez teh sosedovskih in vzajemnih dotik in potreb.

Največ semkaj spadajočih propisov temelji na starodavnih poljedelskih običajih. To velja osobito za meje in mejnike, za „prevjeso“ (ako veje, drevesa visijo nad sosedovo zemljo ali hišo), za drevo na meji stoječe, za „žile“, to je korenine in drevje, katero sili v sosedovo zemljo itd. — Komur je zemlja ali zidanje tako obkoljeno s tujo zemljo, da mu ni mogoče brez velikih ovinkov priti na javno pot, ima pravico, da si napravi prehod za primerno nagrado preko sosedove zemlje.

Ta prelaz ali prolazek more po potrebi biti ali „postopica“ (steza) ali „progon“ (gonja, Viehweg) ali pot, po katerem je moči vleči tudi najtežja bremena.

Podrobno je določeno, kako se uživa voda za različne namene, a to zategadelj, ker je po mnogih krajih Črne gore primankuje, in imajo dostikrat hudo sušo. Kadar kdo hoče dovesti vodo na svojo zemljo ali pa odpraviti jo ž nje, dolžni so sosedje dovoliti, da se po njihovem svetu provedejo žlebovi ali pa druge priprave. Bratstveniki ali seljani lahko zahtevajo, da se jim udari pot preko tuje zemlje, da morejo k javni vodi, reki ali ribniku po vodo ali napajati svojo živino. „Natapanje“, to je napajanje zemljišč vrši se po določenem redu, kateri se ravna po tem, kako blizu vode je zemljišče; oddaljena zemljišča napajajo se le tedaj, kadar ni treba iz nova napajati bližnjih zemljišč.

(Konec prihodnjič.)

Dr. Majaron.

Iz pravosodne prakse.

Civilno pravo.

a) Motena posest.

A. B. je prodal iz gozda „Pod zakrajem“ parc. št. 1041 C. D-ju 31 smrek, katere so pri prodaji zaznamenovali. C. D. je potem posekal smreke in jih prodal E. F-u, ta pa je napravil iz njih žaganice hlode ter jih spravil iz gozda v nižavo na cesto. G. H. in I. K. sta na to kot varuha nedol. L. M-a ukazala N. O-u in P. R-u, da sta žaganice naložila in prepeljala na dvorišče hiše nedol. L. M-a.

E. F. je tožil na to N. O-a in P. R-a zaradi motenja v posesti napravljenih žaganic. Tožencema pridružila sta se v pravdi tudi imenovana varuha kot posrednika.

C. kr. za m. del. okrajno sodišče v L. je zavrnilo tožbeno zahtevo in to iz naslednjih

razlogov:

Po lokalnem ogledu in po izpovedbah prič je dokazano, da je v tožbi navedenih 31 smrek bilo posekanih v onem delu gozda „Strmca“ s krajevnim imenom „Pod zakrajem“ parc. št. 1041, kateri

se nahaja po smislu pravomočnega razsodilnega odloka z dné 6. septembra 1881, št. 19896 v zadnji dejanski posesti nedol. L. M-a, potem pa tudi, da je uprav posekanje teh smrek, oziroma njihova prodaja, ustanovilo dejanje motenja za imenovani odlok. A. B. je bil spoznan krivim, da je motil posest, uprav zaradi tega, ker je te smreke prodal in jih posekati dal. — Ako so torej v tožbi navedene smreke bile prodane nadalje C. D-u in potem tožitelju, in če jih je ta predelal za žaganice in spravil iz gozda doli v nižavo, smatrati je vsa ta dejanja le kot nadaljevanje motitve posesti od strani A. B-a, kateri je bil te motitve pravomočno krivim spoznan. Tožitelj predočuje v dejanskem oziru na te smreke in od njih napravljene žaganice le osebo A. B-a, in smatrati je torej tudi njegovo dejanje kot zakonu protivno samolastnost. Tožitelj je z ozirom na te smreke le imetnik, ne pa posestnik in manka mu za to bistvenega pogoja, katerega zahteva § 339. obč. drž. zak., da je namreč tisti, ki išče pomoči proti motitvi v posesti, res tudi „v posesti“. Če sta torej toženca po ukazu varuhov nedol. L. M-a žaganice naložila in prepeljala na dvorišče hiše nedol. L. M-a, mora veljati to dejanje za popolnoma upravičeno, iz posesti izvirajoče in v § 344. obč. drž. zak. utemeljeno sredstvo, s katerim se je nedol. L. M. „varoval v svoji posesti“.

Zoper ta odlok vloži tožitelj rekurz, v katerem posebno poudarja, da njega ni smatrati samo imetnikom, nego posestnikom, in da to izvira iz tega, ker je smreke kupil, napravil iz njih žaganice in le-te spravil doli v nižavo; potem, da v sedanji pravdi ni govora o motitvi v posesti gozdne parcele, nego samo o motitvi v posesti žaganic, da to dvoje ni isto in da se tudi to dvoje poseduje na drugačen način; dalje, da on smrek ni kupil neposredno od A. B-a, nego od C. D-ja, katerega varuha nedol. L. M-a prej nista tožila ter ga je bilo zategadelj smatrati za poštenega posestnika; tudi, ko bi bilo njega smatrati za predočitelja A. B-a, ne bi to bilo proti njegovi zahtevi, ker se v tem postopanju po § 339. obč. drž. zak. in po ces. ukazu z dne 27. oktobra 1849, št. 12 drž. zak. ni ozirati na to, kakšna da je posest.

C. kr. dež. višje sodišče v G. je ugodilo temu rekurzu in spoznalo po tožbeni zahtevi.

Razlogi:

Dognano je po pričah, da je tožitelj iz smrek, katere je kupil od C. D-a napravil žaganice, spravil iz gozda v nižavo in prepeljal na

cesto. Vsled teh posestnih dejanj postal je posestnik, a ne le imetnik žaganic. Te posesti ne sme nikdo motiti. Na prejšnjo pravdo se ni ozirati, ker ni le glede oseb, tožiteljev in tožencev, nego tudi gledé predmeta povse različna od sedanje. Mnenje prvega sodnika, da je tožitelj predočitelj v prejšnji pravdi zmagane A. B-a, da torej le nadaljuje njegovo motitev, ni opravičeno, ker je tožitelj svoje posestne pravice do žaganic zadobil popolnoma samostojno, kakor je sploh vsaka pridobitev fakične posesti le izvirna.

Zoper to razsodbo sta vložila toženca revizijski rekurz do najvišjega sodišča, katero je odlok prvega sodnika potrdilo iz naslednjih

razlogov:

Z razsodilnim odlokom z dne 6. septembra 1881, št. 19896 se je spoznalo, da je nedol. L. M. v zadnji dejanski posesti gozdnega deleža parc. št. 1041, in da ga je toženec A. B. motil v tej posesti, ker je iz tega gozdnega deleža prodal les in dal ga posekati, ter da mora opustiti vsako daljnjo motitev.

Z ozirom na to razsodbo bil je za časa, ko se je vložila prva tožba, le nedol. L. M. v dejanski posesti gozdnega deleža parc. št. 1041. To dejansko posestno razmerje ni bilo znano le A. B-u, nego tudi C. D-ju in sedanjemu tožitelju, oziroma moralo jim vsaj biti znano.

Za časa prve tožbe A. B. ni bil upravičen gozdni delež samostalno rabiti v svoj prid in torej tudi ni mogel posesti, katera se mu pripoznala ni, prenesti na druge osebe.

Ako je torej vzlic temu C. D. kupil od A. B-a smreke in prodal jih potem dalje E. F-u, in ako je le-tá napravil iz njih žaganice ter spravil jih iz gozda v nižavo, bila sta varuha nedol. L. M-a po smislu § 344. obč. drž. zak. v varstvo varovančeve posesti, katera se je motila, popolnoma upravičena, dati tožencema ukaz, da sta žaganice vzela in jih prepeljala na dom njunega varovanja.

b) Proglasitev po § 18. zakona z dne 10. junija 1887. l. št. 74. drž. zak., da zvršena posilna dražba nima moči.

V zvršilni reči A-a proti B-u zaradi plačila 750 gld. s prip. prodalo se je na drugi dražbi dne 14. maja 1888 celo eksekutu lastno, iz 8 zemlj. teles sestoječe, na 5215 gld. cenjeno nepremično, v vložku št. 22 zemlj. knjige občine Rute vknjiženo premoženje za 1593 gld.

Po izvršeni dražbi zahteva eksekut B., naj c. kr. okrajno sodišče v Tolminu, kjer je bila dražba, po smislu § 18. zakona z dne 10. junija 1887 št. 74 drž. zak. proglasi, da ta izvršilna dražba nima moči, in tej zahtevi je prvi sodnik, zaslišavši vse vdeležence, kateri so prošnjo soglasno izrekli za neosnovano, ustregel z odlokom z dne 30. avgusta 1888, št. 4591, to pa zategadelj, ker so se vse eksekutu lastne na 5215 gld. cenjene nepremičnine prodale na dražbi samo za 1593 gld., torej za menj nego jedno tretjino cenitvene vrednosti; potem zategadelj, ker bi se sicer iz izjav, oddanih od vdeležencev pri dotičnem naroku, in iz političnih informacij dalo sklepati, da je eksekut sam po svoji krivdi provzročil svojo gospodarstveno pogubo, a je vzlic temu v čislih imeti zakonski proglašeno načelo, naj se kolikor moči razcepljenja gospodarstev in gospodarstvene pogube zavirajo; zategadelj, ker bi gospodarstvena poguba eksekutova vsekakor nastopila, ako bi sodišče izreklo le-tó dražbo za pravomočno, ker eksekut nima drugega premoženja; nadalje, ker bi se v tem slučaju razcepilo jedno celo gospodarstvo, akoprem bi bilo še moči rešiti to gospodarstvo pogube, ker se ga drži le 1800 gld. dolga.

Proti temu odloku vložita rekurz A. (zvršitelj) in C. (kateri je zdražil 2. zemlj. telo). A. ugovarja: Ni moči več ustaviti eksekutove gospodarstvene pogube, ker ni upati, da bi ta v jednom letu poplačal svoje dolgove, ali pa da bi se v tem roku okolnosti tako predrugačile, da bi se premoženje bolje prodalo pri poznejšnji dražbi; eksekut je imel lepo prilžnost plačevati dolg 750 gld. v obrokih od l. 1884. naprej, ali do danes nij poplačal niti glavnice niti obrestij, slab in nemaren gospodar je, kateri se ne da več poboljšati; on sam je zakrivil svojo gospodarsko pogubo in zategadelj se mora odbiti njegova zahteva. — C. pa naglašá, da je 2. zemljeknjižno telo bilo sodno cenjeno na 640 gld., on je le-tó na dražbi za 216 gld. kupil, torej čez jedno tretjino cenitvene vrednosti kolikor se torej njega tiče, mora se dražba vsekakor izreči za pravomočno.

C. kr. višje deželno sodišče v Trstu je z naredbo z dné 6. decembra 1888, št. 4726 — oziraje se na to, da so se pri posilni dražbi dné 14. maja 1888 prodajala zemljišča po posameznih zemljeknjižnih telesih, in da se je 2. zemljeknjižno telo kakor tudi 5. in 8. (kateri je zvršitelj A. zdražil) prodalo nad jedno tretjino cenitvene vrednosti, — da je le-tu, kjer gre za proglasitev po smislu § 18. zakona z dné 10. junija 1887 št. 74. drž. zak. v čislih imeti kupnino, katera se je dosegla za posamezna zemljeknjižna telesa, nikakor pa ne

skupne kupnine za vse v jedni in isti zvršilni reči prodana zemljišča, — potem zato, ker gledé 2., 5. in 8. zemljeknjižnega telesa ni zakon-skih razlogov, da bi se ustreglo eksekutovi zahtevi, pač pa so gledé ostalih zemljeknjižnih teles in to razlogi prvega sodnika, — oziraje se torej na to, da sta rekurza, ki se tičeta 2., 5. in 8. zemlj. telesa, upravičena, — odbilo eksekutovo zahtevo, kolikor zadeva zemljišča, sestavljajoča 2., 5. in 8. zemlj. telo, sicer pa potrdilo odlok prvega sodnika.

Vsled revizijskega rekurza eksekutovega je c. kr. najvišje sodišče z naredbo z dné 28. marcija 1889, št. 3289 nadsodno naredbo odpravilo in odlok prvega sodnika povse potrdilo, kajti pri posilni dražbi dné 14. maja 1888 v Tolminu se je prodajalo nepremično na 5215 gld. cenjeno, v vložku št. 22 zemljiške knjige občine Rute vpisano premoženje, in po smislu § 18. zakona z dné 10. junija 1887, št. 74 drž. zak. se tu le vpraša, ali se je dosegla za to premoženje kupnina, presegajoča tretjino cenitvene vrednosti ali ne, in ali bi nastopila gospodarstvena poguba eksekutova, ako bi se izreklo, da je zadobila moč ona dražba; akoprem sestoji imenovano premoženje iz 8 zemljeknj. teles in akoprem so se prodajala zemljišča po posameznih telesih, ni šteti kupnine posameznih teles, ampak kupnino celega premoženja.

G.

c) Stroške nevložene tožbe moči je le s tožbo ugotoviti in iztirjati od nasprotnika.

Makso in Eliza V., bivajoča v Celji, imata v zakupu zemljišče Antonije V., ležeče v Laškem okraji. Ker zakupnika nista plačala zakupnine, opominala ju je Antonija V. najprej po dru. S., in ko poteče postavljeni rok, napravi ta tožbo; predno pa pripravljeno tožbo odpošlje, plačata zakupnika zakupnino Antoniji V. sami. Le-té zastopnik opominal je torej nato zakupnika, naj poplačata še za tožbo narasle stroške, a brezuspešno. Da iztirja te stroške s tožbo, prosi nato Antonija V. pri c. kr. okrajnem sodišči na Laškem, naj odmeri te stroške.

Makso in Eliza V. sta ugovarjala po dru. St., da okrajno sodišče na Laškem ni pristojno za odmerjenje teh stroškov, ker še tožba ni bila vložena.

C. kr. okrajno sodišče na Laškem je ustreglo z odlokom s 16. decembra 1888, št. 6960 prošnji za odmerjenje, rekoč, da se zavrača ugovor nepristojnosti, kajti prepir se suče o stroških tožbe,

izvirajoče iz zakupne pogodbe; tožbe iz zakupnih pogodb pa je po § 1. ces. naredbe s 16. novembra 1858, št. 213 drž. zak. vlagati pri onem okrajnem sodišči, v katerega okraji se nahaja zakupna reč; pravdne stroške pa ima pravico odmerjati tisto sodišče, pri katerem je pravda. V le-tém slučaju bilo bi torej za tožbo pristojno okrajno sodišče na Laškem in je zaradi tega tudi pristojno za odmerjenje stroškov pripravljenе tožbe.

Na rekurz Maksa in Elize V. predručilo je c. kr. višje deželno sodišče v Gradci z odločbo s 23. januarja 1889, št. 828 odlok c. kr. okrajnega sodišča na Laškem ter zavrnilo prošnjo za odmerjenje, in sicer zategadelj, ker tožba, za katere sestavo in pripravo naj bi se stroški odmerili, niti vložena ni bila pri sodišči, — ker se je po smislu § 425. obč. sod. r. sodniku samo tedaj pečati z oceno in določbo odvetnikovih stroškov zoper pravnega nasprotnika, ako je le-tega kot „propalega“ obsoditi v povračilo stroškov, kar pa ima za pogoj, da je pravda pri sodišči uže začeta; — Antonija V. sme torej stroške, ako jih ima kaj zahtevati, ugotoviti in zahtevati samo z redno tožbo; te tožbe tudi nikakor ne ovira dvorni dekret z dne 4. oktobra 1833, št. 2633 zb. pr. zak., kajti ta le določuje, da je zaslužek in stroške odvetnikove šele tedaj iztožiti zoper svojo stranko, če so bili poprej sodniški odmerjeni.

Na revizijski rekurz je najvišje sodišče z odločbo s 19. marcija 1889, št. 3186 potrdilo odločbo c. kr. višjega deželnega sodišča iz istih razlogov.

Dr. I. D.

Kazensko pravo.

Zanimivejše razsodbe v obrano zakona (§ 33. in 292.

kaz. pr. r.)*)

VII.

K pojmu „dejanske“ razžalitve po §§ 312. in 313. kaz. zak.

Kedaj se sme uporabiti § 477. kaz. pr. r.?

Z razsodbo z dne 28. februarija 1889, št. 688 je kasacijski dvor izrekel, da je c. kr. okrožno kot vzklicno sodišče v C. z razsodbo z dne

*) Glej „Slov. Pravnik“ 1889, št. 5.

19. okt. 1888, št. 1555 krušilo zakon in posebno določbe §§ 312. in 313. kaz. zak. in § 479. kaz. pr. r. iz naslednjih

razlogov:

Po utemeljitvi c. kr. okrajnega sodišča B. v razsodbi z dne 30. junija 1888, št. 117 je obtoženec T. D. dné 23. marcija 1888 malo pred prihodom Lloydovega parnika iz Kerfa vodji finančne straže J. M., kateri je bil na parniku obtoženčevem izvršujoč svojo službo, ker se je bil z njim prej prepiral, rekel: „poberi se z moje ladije, sicer te vržem v morje, pokazal ti bodem, kdo da sem“ — ter se mu ob enem z nekim lesom v roki tako približal, da je finančni stražnik P. prišel na pomoč svojemu predstojniku J. M-u, kateri je bil potegnil v obrambo sabljo, potem pa umaknil se z ladije, da bi se mu ne zgodilo kaj hujšega.

V tem dejanji obtoženčevem videlo je omenjeno okrajno sodišče „dejansko“ razžalitev straže, izvršujoče svojo službo, meneč, da ustanavlja tako razžalitev že sama grozitev s povzdigneno pestjo, in torej v le-tém slučaju tem bolj, ker se je grozilo z nekim lesenim orodjem. Obsodilo je torej obtoženca po višjem kazenskem stavku § 313. [1 do 6 mesecev zapor] v 1½ mesečni zapor.

Proti tej v nenavzočnosti obtoženčevi dné 30. junija 1888 objavljeni razsodbi se obtoženec ni pritožil v zakonitem roku; pač pa je vložil dné 21. septembra 1888 pri c. kr. okrajnem sodišči prošnjo do c. kr. okrožnega sodišča v C., v kateri je zahteval na podlogi § 364. kaz. pr. r., da se mu zaradi zamujenega roka za vzklic dovoli povratek na prejšnji stan, ter je s to prošnjo združil vzklic glede krivde in kazni.

C. kr. okrožno sodišče v C. je z odločbo z dne 19. oktobra 1888, št. 1555 zavrnilo prošnjo za povratek na prejšnji stan, vendar pa je, uporabivši § 477. kaz. pr. r. razveljavilo razsodbo prvega sodnika gledé kazni, opiraje se na ničnostni vzrok § 281. št. 11 kaz. pr. r., ter obsodilo je obtoženca D. po prvem kazenskem stavku § 313., prvi odst. kaz. zak. v 14dnevni zapor, to pa oziraje se na to, da je obtoženec ostal v mejah „ustne“ razžalitve in pretitve, in da ni pogojev za uporabo višjega kazenskega stavka § 313. kaz. zak.

S to odločbo c. kr. okrožnega sodišča v C. sta se krušila: a) materialno kazensko pravo in b) kazensko-pravdni red.

Ad a. Pri razsoji tega slučaja ni dalje pretresati vprašanja, alo bi se ne bile dale na to dejanje uporabiti določbe o hudodelstvu javnega nasilstva po smislu § 87. kaz. zak., ker se državno pravdnistvo

ni poslužilo pravic, danih mu po § 475. drugi odst., in § 363., četrti odst. kaz. pr. r.; istotako se le mimogredoč opomni, da je bilo po dejanski utemeljitvi prvega sodnika uporabiti kazenski stavek § 313., drugi odst. kaz. zak. [hud zapor od 3 do 6 mesecev], ker se je straži ubranila izvršitev službe.

Ne gledé na vse to je pa poudarjati, da dejanje obtoženčevo, kakeršno je po utemeljitvi prvega sodnika smatrati za dokazano, ne ustanavlja razžalitve straže „z besedo“, ampak ustanavlja „dejansko“ razžalitev stražnjega vodje M-a.

Res je sicer, da pojem „razžalitve z besedo“ ne obsega samo „ustnih“ razžalitev, mari tudi take, ki se store z dejanjem, katero izraža v posameznem slučaju simbolno to, kar se sicer z besedami izreka. Kadar gre torej za grozitev z grdim ravnanjem, je ta le razžalitev z „besedo“, ako jo je storilec izustil; isto tako je razžalitev le „z besedo“, ne pa „z dejanjem“, ako se pokaže grozitev le v konkludentnih dejanjih, n. pr. mahanjem z rokami iz daljave. Opravičeno je torej mnenje vzklicnega sodišča v tem, da je grozitev praviloma prištevati razžalitvam „z besedo“; a v le-tem slučaju ne gre za samo grozitev, ampak tudi za dejanja, ki vodijo k izvršitvi grozitve.

Ravnanje in postopanje obtoženčevo ni imelo samo simbolnega značaja; obtoženec ni samo pokazati nameraval, da bode stražnjemu vodji M. v prihodnje storil kaj zlega; on je marveč storil naskok, da bi poprej storjeno grozitev (vodjo zagnati v morje) izvršil; v tem z oboroženo roko storjenem naskoku se je pokazal tako silnega, da je moral vodja v obrambo svojega telesa potegniti sabljo.

Vzklicno sodišče bilo je torej v pravni zmoti ter je krušilo zakon v § 313. kaz. zak., ker je v tem postopanju obtoženčevem videlo samo „ustno razžalitev“ straže.

Ad b. Akoprem je vzklicno sodišče zavrnilo zahtevo obsojenčevo v povratak na prejšnji stan ter vsled tega tudi zavrglo s to prošnjo ob enem priglašeni vzklic kot zakasnen in nedopusten, vendar se mu je o priliki te vzklicne prijave zdelo umestno, uporabivši § 477. kaz. pr. r., da je razveljavilo razsodbo prvega sodnika gledé kazni kot po § 281., št. 11 kaz. pr. r. nično.

To ravnanje je pa pravoslovno neopravičeno in nepravilno.

Besede § 477. kaz. pr. r.: „Ako se pa vendar o priliki vzklica, „po komer si bodi vloženega, sodišče prepriča“ — ozirajo se očitvidno le na slučaj, da je sodni dvor poklican o kakem vzklicu

razsoditi; — to izhaja tako iz uvrstitve § 477. kaz. pr. r. med določbe, zadevajoče razsoditev o vzklicnih razpravah, kakor tudi iz tega, da je zakasnjene vzklice po § 467. kaz. pr. r. zavračati uže prvemu sodniku.

Če je tudi lahko, da pridejo zakasneni vzklici do vzklicnega sodišča in da so torej predmet njegovi odločbi, če je n. pr. prvi sodnik po pomoti kak zakasnen vzklic vzprejel kot pravočasno vložen ali če se je proti zavrnitvi prvega sodnika pritožilo, vendar praviloma zakasneni vzklici ne pridejo do vzklicnega sodišča. Ako pa to spozna, da je vzklic prekasno vložen, zavreči ga mora takoj, ne da bi se spuščalo v meritorno presojo (§ 469. kaz. pr. r.), in ne more se torej vršiti o njem nikaka vzklicna razprava.

V tem slučaju ni torej dan neizogibno potrební pogoji za uporabo § 477. kaz. pr. r., in to je okrožno kot vzklicno sodišče tudi prezrlo, ker je v nejavni seji o tem sodilo in določbo § 477. kaz. pr. r. uporabilo.

Nedopusten in posebno prekasno priglašen vzklic, katerega je uže iz formalnih vzrokov zavrniti, mora vzklicno sodišče smatrati, kakor da ga ni; le po zakonu pripuščen vzklic more biti vzklicnemu sodišču podloga za daljnjo razpravo (§§ 471. do 477. kaz. pr. r.)

Ako bi bil nazor okrožnega sodišča v C. resničen in pravilen, bil bi vedno nedoločen čas, v katerem stopijo v pravno moč razsodbe okrajnih sodišč. Vsak obtoženec, ki je zamudil rok za vzklic, poslal bi lahko tudi čez leto dni vzklicnemu sodišču kak „vzklic“, in če bi prvi sodnik ga zavrnil, pa pritožbo po smislu § 481. kaz. pr. r., a okrožno sodišče bi imelo po tem nazoru vzlic temu, da se vzklic kot zakasnen zavrne, vendar pravico in dolžnost v takem slučaju uporabiti § 477. kaz. pr. r. Ni treba še nadalje utemeljevati, kako krivični bi bili neizogibni nasledki mnenja, katero je izreklo v pričujočem slučaju okrožno sodišče; po njem bi se razširila pravica, katera je po § 479. kaz. pr. r. pridržana samo kasacijskemu dvoru, da presoja tudi pravomočne razsodbe gledé pravnih vprašanj, na vsa vzklicna sodišča.

Iz teh razlogov ugodilo se je ničnostni pritožbi c. kr. generalne prokurature v obrano zakona po smislu § 33. kaz. pr. r. ter spoznalo, kakor je zgoraj navedeno.

Književna poročila.

— *Časopis Pravnika*. Mesjačnik dlja teorije i praktiki. Ročnik I.

Tudi Malorusi so dobili svoje pravniško glasilo pod tem naslovom. Ta mesečnik izhaja dne 1. vsakega meseca v Lvovu, in uredniki so mu gg. dr. Kost Levickij, dr. Ant. Gorbačevskij in dr. Evg. Olesnickij. Dosedaj je izšlo vkupe 6 števk za letošnje leto. Vsebine je mnogo in zdrave, tako da smemo čestitati na tako srečnem začetku. List bode odprt za pravoslovne razprave in proizvode prakse maloruskih pravnikov odkoderkoli, iz Galicije, iz Bukovine, iz Ogerske, iz Ukrajine ali iz Bosne in Hercegovine. Videti je torej, da se hočejo k temu literarnemu podjetju pritegniti vse maloruske moči, da bode tem lažje spoznavati, kakšno je pravo in praksa tu, kakšna tam. Tega lepega napora znanostnega v bratovskem nam narodu se tudi mi iskreno radujemo, želeč mu obilo vspaha, da tako vsak slovanskih narodov stori svoje za razumevanje in presojanje ter s tem napredovanje avstrijskega prava. — Vsebino „Časopisa pravnika“ prihodnjič; z novim poluletjem sploh začnemo priobčevati vsebino bližnjih slovanskih pravniskih časnikov, ker to pospešuje pregled sodobnega strokovnega slovstva in ker to uže delajo drugi nam znani časopisi.

— *Deželni zakonik za vojvodino Štajersko. Leto 1889.* — I. Kos. Izdan in razposlan dne 15. januarja 1889. 1.) Razglas c. kr. namestnika na Štajerskem dne 19. decembra 1888 o povračilu za poldansko hrano, katera gre vojakom na prehodu. 2.) Razglas štajerskega deželnega odbora dne 26. decembra 1888, s katerim se razglasuje skupen proračun štajerskih deželnih zakladov za leto 1889, odobren od visokega deželnega zbora. — II. Kos. Izdan in razposlan dne 23. januarja 1889. 3.) Postava dne 29. decembra 1888, s katero se točke 5, 6 in 10 štajerske deželne postave z dne 13. oktobra 1870, dež. zak. št. 58, deloma preminjajo, deloma razveljavijo. 4.) Razglas c. kr. namestnika na Štajerskem dne 16. januarja 1889 o oskrbnini javnih bolniških zavodov. 5.) Razglas c. kr. namestnika na Štajerskem dne 18. januarja 1889 o Najvišem potrdilu sklepa deželnega zbora dne 14. septembra 1888, radi pobiranja više pristojbine za godbo v občini Libenau za leto 1879. — III. Kos. Izdan in razposlan dne 1. februarja 1889. 6.) Postava dne 8. januarja 1889, veljavna za vojvodino Štajersko, s katero se spreminjajo posamezna določila cesarskega patenta z dne 5. julija 1853 drž. zak. št. 130, o postopanju s pravicami, ki so podvržena odkupu ali uravnavi. — IV. Kos. Izdan in razposlan dne 16. aprila 1889. 7.) Razglas c. kr. namestnika na Štajerskem dne 12. aprila 1889, po katerem se razglašča osnova potovanja in delovanja, dogovorjena z nadopolnimi oblastmi II. instance, za glavno novačenje leta 1889. — V. Kos. Izdan in razposlan dne 19. aprila 1889. 8.) Razglas c. kr. namestnika na Štajerskem dne 15. februarja 1889 o poverjenji tehničnega nadzornika Antona Seravalle, za poskušavanje in nadzorovanje parnih kotlov na Štajerskem. 9.) Razglas c. kr. finančnega deželnega vodstva za Štajersko dne 13. svečana 1889 o premostenji vodstva kontrolnega okraja finančnih straž v Hartbergu in ustanovitvi vodstva kontrolnega okraja finančnih straž v Ptuj. (Dalje prih.)

Drobne vesti.

(Iz kronike društva „Pravnika“.) Dne 29. maja zvečer bil je II. društveni shod v Ljubljani. Vdeležilo se ga je 12 društvenikov, katere je pozdravil načelnik g. dr. Papež, omenjajoč, da je izza poslednjega shoda dobilo društvo nekaj novih članov, „Slov. Pravnika“ pa nekaj novih naročnikov, kar najbolje izpričuje, da je društveno teženje važno in čedalje bolj priljubljeno; tudi je izrazil društveno žalovanje ob smrti Mateja Cigaleta, čigar ime ostane nepozabno slovenskim pravnikom sedanjim in bodočim. Druga točka dnevnega reda je bilo čitanje „o zakonih zoper vlačugarje“, katero je imel društveni odbornik g. Ant. Levec. Z vsebino njegovo seznanimo čitatelje našega lista v jedni prihodnjih števil. Za tem je pri točki praktičnih slučajev sprožil društ. odb. g. svetnik Pleško vprašanje, kaj znači „zapustil iz hudobije“ v §-u 109. obč. drž. zak., in bilo je naposled splošno mnenje, da je odgovor na to — *quaestio facti*. A bilo je še drugih vprašanj iz prakse, ki so dolgo obdržala člane v družbi. — V zadnji odborovi seji so se storili naslednji važni ukrepi: Odobri se ponudba odličnega pravniskega pisatelja, da društvo prevzame od njega prevod trgovskega zakona z dodatki in odločbami za društveno zbirko zakonov. Spis v „Slov. Pravniku“ — „Iz sodno-zdravniške prakse“ naj se pretiskava v posebno knjigo, da bode delo takó priročniše za rabo v praksi. Pripravljati naj se začne gradivo za pravoslovno-politično terminologijo ali pravniški nemško-slovenski slovar in priobči naj se v ta namen poziv v društenem glasilu. (Glej spodaj.)

(Osobne vesti.) Imenovani so: Avskultant Jos. Škofic sod. pristavom v Velikih Laščah; pravni praktikant Vlad. Žitek avskultantom za Kranjsko; tajnik finanč. ravnateljstva v Ljubljani Ant. Zamuda finančnim svetnikom; okr. glavar v Kopru Al. pl. vitez Bosizio von Thurnberg und Jungenegg namest. svetnikom v Primorji; namest. tajnik Fr. grof Marenzi okrajnim glavarjem v Primorji. — Premeščeni so: Okrajni sodnik Karol vitez pl. Strahl iz Doberle vesi v Brežice; finančni svetnik dr. Fr. Adamič iz Ljubljane v Celovec. — Predsednik viš. dež. sod. dr. Jos. Defacis v Trstu dobil je dostojanstvo tajnega svetnika. — Namestniški svetnik v Ljubljani Aleks. Šemerl dobil je naslov in značaj dvornega svetnika. — V Slovenjem Gradci se je kot odvetnik naselil dr. Val. Temnikar.

(† Janez Hozhevar.) Dne 24. maja t. l. umrl je v Ljubljani, izpolnivši 61. leto svoje dobe, jeden najodličniših upravnih uradnikov kranjskih, povse vrl mož — c. kr. vladni svetnik gospod Janez Hozhevar. Bil je porojen v Velikih Laščah in ko je v Ljubljani dovršil gimnazijske študije, bil je v letih 1850 do 1854 pravoslovec v Gradci. Teoretične kakor tudi praktične izpite je prebil vse z odličnim vspehom. Služil je potem v civilnih in kazensko-sodnih uradih kranjskih in hrvaških, a leta 1861. je prišel v Ljubljano, bil kmalu vzet k deželni vladi kranjski, pri kateri je bil imenovan 1867. leta za vladnega tajnika in dve leti pozneje za vladnega svetnika in gospodarsko-upravnega poročevalca v šolskih rečeh. Odslej je razvijal na polji šolskega zakono-

davstva za Kranjsko delavnost, ki se ne da preceniti in prehvaliti. V šolskem odseku deželnega zbora je praviloma le on zastopal vlado in tako temeljito pa modro ravnal, da je vzlic mnogim odporom pripomogel naprednim šolskim zakonom od l. 1869. do 1875. na svetlo. Tako so tudi nemalo vsi izvršitveni razglasi k tem deželnim zakonom, organizacija šolskih oblastev v letih 1870, 1876 in 1888, navodilo za krajevne šolske svete — Hozhevarjevo delo. Skrbel je tudi sicer z vso vnetostjo za narodno šolstvo, poklical mnogo šol v življenje in vse nasvetoval ter ukrenil, kar je povzdignilo obiskovanje šol in šolski napredek. Bil je sploh z dušo in telom pri svoji stvari, in šolska zgodovina kranjske dežele bode vedno v njem slavila zaslužnega reformatorja v korist prosvete. Mnogo se je vrli pokojnik tudi kazal ljudomilega in blagega človeka, tako da ostane spomin nanj lep vsem, ki so ga poznali. Lahka mu zemlja!

(Pravosodni kandidati v Avstriji.) Izvestja pravosodnega ministerstva kažejo, da je bilo koncem 1888. l. vseh pravosodnih kandidatov v Avstriji 3058. Koncem 1887. l. jih je bilo 125 manj. Pravnih praktikantov je bilo 598, odvetniških kandidatov 1722 in notarskih kandidatov 738. Pravnih kandidatov je za 29, odvetniških kandidatov za 89 in notarskih kandidatov za 7 več, nego 1887. l. Izmed odvetniških kandidatov jih je 126 opravilo sedemletno odvetniško prakso, 1010 jednoletno sodno prakso in 55 jih je dostalo odvetniški izpit. Izmed notarskih kandidatov jih je 512 prebilo po dve leti v praksi pri notarji, 434 po 4 leta v pravosodni praksi, 236 jih je napravilo notarski izpit, 13 odvetniški izpit in 48 sodniški izpit.

(Slovenski kazenski zakonik) kot I. zvezek „Pravnikove“ izdave zakonov z dodatnimi zakoni ter z odločbami utegne biti dotiskan uže prihodnji mesec, če ne bode posebnih zaprek.

(Slovensko uradovanje v budgetni debati.) Dne 8. maja t. l. je pravosodni minister dr. grof Schönborn v zbornici poslancev izpregovoril o slovenskem uradovanju v pravosodji. Poprej, dne 23. marca se je tega vprašanja polotil pri debati o „šolskem nadzorstvu“ poslanec Celovške trgovinske zbornice, a dne 7. maja je z njim pričel debato o pravosodnem étatu zastopnik dr. Foregger. Le-tega govor o slovenščini bil je vreden „pol smehú, pol jokú“ za vsakega, ki izobraženo misli in mu je stvar znana. Minister je odgovarjal obema poslancema. Očitanje, da ministerstvo skrivoma in zvijačno namešča pravosodne uradnike, zavrnil je najodločneje (Dobro! Z desnice). „Sicer pa“, je na to dejal, „to, kar je govorniku (baronu Dummreicherju) dalo največ opraviti in kar je napadal tudi včerajšnji prvi govornik dr. Foregger, bilo ni nameščanje, marí učinek, namreč, da se nekatere sodniške službe oddajajo uradnikom, ki so obeh deželnih jezikov zmožni. Moja gospoda! Ne morem reči, da jaz sedaj pri tem povodu lahko popolnem jasno *in extenso* ter *en détail* razložim načela vlade ter načela, katera bodo mene vodila in ko so me dosihdob vodila. Saj je tudi gospod govornik govoril precej splošno in opozarjal zopet na celo specijalne, posamezne čine. Splošno pa, in maksima za maksimo, Vas vprašam: kaj ugaja prirodi naše države, kaj ugaja prirodi posameznih dežel o katerih je bil on dan in včeraj govor, ter kaj ugaja potrebi prebivalstva? (Dobro! Z desnice.) To je vprašanje, katero mora vlada imeti v čislh in katero mora odgovoriti.

In kako jej je to odgovoriti, za to jej daje pač jako splošno, a vender načelno umevno zaželeni odgovor čl. 19 državnega osnovnega zakona. (Odobranje na desnici). Reči moram torej, da jaz, ki slovenskega ne umejem, ne morem stopiti na polje, kjer je včeraj nekdo izmed gospodov govornikov nekako slabo govoril o slovenščini, njeni kulturni in literarni vrednosti, o čistosti in nečistosti raznih narečij in idijomov. Tudi bi moje izjave bile jako malo vredne za gospoda govornika in bržkone za celo zbornico. Kajti, če se je včeraj pobijala celo avtoriteta Miklošičeva, ne morem si misliti, da bi moja zasobna misel imela kaj pomena in važnosti. (Dobro! Prav dobro. Z desnice). Ali toliko lahko povem: jaz sem doma drugje v dvojezični deželi in živel sem doslej največ v njej, potem sem kasneje zopet drugje v dvojezični deželi delj časa služil in spominjam se iz svoje mladosti prav dobro, da se je uporabnost česko-slovenskega jezika mnogo sodila skoro tako, kakor je včeraj o slovenskem jeziku govoril štajerski poslanec. (Čujte! Čujte! Z desnice). Danes se ne govori več tako, in četudi je res, da se ta dva jezika drug od drugega po pomenu razlikujeta, četudi mi je znano, da se česki jezik po sodiščih rabi uže veliko delj časa in bolj neprenehoma (Tako je! Z desnice), negoli slovenski jezik, ker n. pr. uže apelacijska instrukcija iz leta 1644. ustanavlja, da je reševati v jeziku vloge, torej isto načelo, katerega se tudi denašnji dan držimo, — če je tudi vse to res, vender z druge strani vprašam: Kaj pa se zgodi, in kaj si gospod poslanec misli o slovenskem jeziku? Ali naj vlada prezira te mnoge tisočine Slovencev, ki večidel prebivajo, kolikor meni znano, zdržema po pokrajinah, — ali naj se brani, da bi ž njimi občevala v njihovem jeziku, zato, ker imajo nekaj nemških in laških besed, ki jih med seboj rabijo? (Prav dobro! Z desnice). To bi pač bila čisto nepravilna posledica in ugajala ne bi niti potrebi prebivalstva, niti, kakor sem preje namignil, državnemu osnovnemu zakonu. (Dobro! Dobro! z desnice.) Sploh se — prosim pa, da me zaradi tega nimate za Beočana — vladi, uradni osebi, ministru ni dokaj treba vprašati, koliko je jezik vreden v kulturnem in literarnem pogledu. Prav interesantno je to vprašanje, in kadar nisem imel drugega dela, baval sem se jaz ž njim uže prav veliko (Veselost na desni), kakor gotovo tudi vsakdo izmed Vas; toda če je treba nameščati v službe, tedaj je treba v čisljih imeti potrebo in pravo. (Odobranje na desnici.)“ — Toliko iz ministrovega govora. V isti seji je govoril o slovenskem uradovanju tudi goriški poslanec dr. vit. Tonkli; zavrnil je hvalevredno napade na slovenščino, a ob enem tudi razložil zapreke, ki se v Primorji stavijo po robu izvrševanju enakopravnosti in slovenskemu uradovanju v pravosodji. —

Poziv in prošnja.

Poleg priročne izdave slovenskih zakonov treba je nam pravnikom za slovensko prakso „pravoslovno-politične terminologije“, knjige, ki ne bi obsegala samo terminov, ampak tudi pravniški jezik sploh.

Odbor društva „Pravnika“ vidi to in rad bi prej ko moči izdal tako praktično delo. Ali bodi temu urednik kdorkoli, moral bode imeti pred seboj vse besede in rekle, ki jih je nahajati po slovenskih državnih in deželnih zakonikih ter v sicer malem pravniškem slovstvu našem. Nabirati to gradivo ni toliko težka a jako zamudna naloga, in predno bi ga zbral jeden sam, preteklo bi veliko let. Zatorej je treba tudi tukaj več rok, kakor za vsako slovarsko gradivo, da ga je moči brzo pripraviti.

Izpisavanje slovenskih izrazov iz državnih in deželnih zakonikov se lahko razdeli med mnoge, ker se lahko vrši po letnikih. To delo bi bilo v kratkem gotovo, ako bi mu pritegnilo 20 do 30 delavcev.

Odbor „Pravnikov“ torej prosi p. n. slovenskih pravnikov, naj se uže prihodnje dni oglasijo, da prevzamejo izpisavanje. Vsak naj blagovoljno pripomni, koliko letnikov bi hotel izpisati, ali če morda želi kakega posebnega letnika. Potrebne letnike državnega in deželnega zakonika z nemškim in slovenskim besedilom dpošlje potem sotrudnikom naše društvo brezplačno. Tako dobodo tudi navod, koliko in kako je izpisavati, da bode delo vseh sotrudnikov soglasno. Pozivamo tudi naše slušatelje prava — vseučiliščnike, naj se prijavijo za to delo, ki se ga bodo lahko lotili v bližnjih velikih počitnicah.

Storimo torej tudi tukaj vsi, kar je v vsakega moči!

Dotična oglasila, ki jih prosimo hitro, vsprejema in pojasnila daje uredništvo „Slov. Pravnika“.

V Ljubljani, dne 15. junija 1889.

Odbor društva „Pravnika“.

„Slovenski Pravnik“ izhaja 15. dne vsacega meseca in dobivajo ga člani društva „Pravnika“ brezplačno; nečlanom pa stoji za vse leto 4 gl., za pol leta 2 gl.

Uredništvo je v Ljubljani, št. 8 na Bregu; upravnništvo pa na Križevniškem trgu št. 7.